

René Guénon ve Türkiye

Doğu-Batı¹

Prof. Dr. Mustafa Tahrallı

René Guénon'un (Abdülvehid Yahyâ) nın, 1900-1930 yılları arasında Fransa'da okuyan, Fransızca edebî- fikrî yayınları tâkip eden veya çeşitli sebeplerle orada bulunan Türkler tarafından tanınıp tanınmadığına dâir elimizde henüz bir vesîka, bir şahit, bir araştırma veya inceleme bulunmuyor. Şahsen bir araştırma da yapmış değilim. Fakat bâzı noktalardan hareket ederek tahminlerde bulunmak istiyorum.

I. Dünya Savaşı öncesi Fransa, İngiltere, Hollanda ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinde XIX. yüzyıl sonlarına doğru gelişen oryantalizm çalışmalarının daha da arttığı ve Doğu edebiyatı, sanatı ve düşüncesine doğru gittikçe yoğunlaşan bir tecessüs, merak ve alâka'nın mevcut olduğu görülmektedir. Hint ve Çin gibi İslâm dünyâsı da bu ilgi ve merak alanı içindedir. İslâm medeniyetinin her alandaki mahsulleri de oryantalizmin konusu olmaktadır. Fransa ve İngiltere'nin uzun yıllardan beri müslüman ülkelere sömürgeleri vardır. Bu işgal ettikleri ülkelerde yaşayan batılilar, resmî yönlendirmeler veya şahsî duygu ve düşüncelerle içinde yaşadıkları bu çevreyi din, ilim, fikir, sanat ve edebiyat açısından tanımaya başlamışlardır. Bu

¹ Metin Prof. Dr. Mustafa Tahrallı'nın eylül sonunda çıkacak olan "*Çağ ve Hakikat René Guénon' dan Seçme Makâleler ve Yorumlar*" kitabından kısaltarak alıntılanmıştır. Metnin devâmını gelecek sayımızda bulabilirsiniz

genel tutum içinde İslâm tasavvufu çalışma ve araştırmalarında, Fransa'da Louis Massignon (ö. 1962) ve İngiltere'de Reynold Nicholson (ö. 1945) ön plana çıkmışlardır. XX. yüzyılın ilk yarısında, tasavvuf sâhasında, Nicholson Mevlânâ ve *Mesnevî*, Massignon ise Hallâc-ı Mansûr üzerinde çalışma ve incelemeleriyle tanınmıştır. Bu iki tasavvuf araştırmacısı oryantalist gibi diğerleri de üniversitelerde dersler vermiş ve çeşitli dallarda öğrenciler yetiştirmiştir. Yaptıkları bu çalışma ve tercümeler, resmî görevleri gereği de olsa, elbette yüksek bir ilgi ile karşılanmıştır. Hinduizm araştırmaları da tabiatıyla batı üniversitelerinde, özellikle İngiltere'de yer bulmuştur.

İşte bu resmî ve akademik oryantalizm çalışmaları yanında batılı aydınların edebî ve fikrî tecessüsleri neticesinde bir de popüler ve entelektüel bir doğu incelemeleri doğmuştur. XX. yüzyılın başlarında René Guénon böyle bir ortam içinde Hinduizm incelemelerine yönelmiş, kendi kendine Sanskritçe öğrenmiştir. Genel olarak doğu medeniyeti ve Hindu doktrinlerine âit çalışmasını doktora olarak üniversiteye teslim etmiş, yönetici hocası tezi kabul etmişse de Fakülte Dekanı reddetmiştir.² Bu doktora teşebbüsünden önce 1910 lu yıllardan itibaren doğu medeniyeti ve düşüncesiyle ilgili, çok dar bir çevreye hitap eden dergilerde yazılar yazmakta idi. Bu 1910-1912 yılları arasında müslüman olmuş, Abdülvâhid Yahyâ adını almış ve Şâzelî tarikatine girmiştir. Kâhire'de vefâtına kadar (1951) müslüman olduğunu çok yakın dostları dışında bilen olmamıştır. Bütün kitaplarını müslüman olduktan sonra yazmış ve batı dillerinde yayınladığı eserlerinde "René Guénon" adını bir "takma ad", "müstear isim" gibi kullanmıştır. Tez olarak kabul edilmeyen çalışmasını 1921 yılında kitap olarak yayımlandıktan sonra, *Doğu ve*

² Patrice Brecq, "Un Professeur de Philosophie", *Science sacrée*, Editions Sodecom Dijon, 2003, s.451- 454.

Batı (1924) ile *Modern Dünyânın Bunalımı* adlı kitaplarıyla, sâdece doğu âlemiyle ilgilenenlere değil geniş bir okuyucu kütlesine hitap etmek imkânını bulmuştur. Kitap yayınlarına paralel olarak çeşitli dergilerde makâleler yazmaya devam etmiştir. Bu makâlelerinden meydana gelen derlemeler vefâtından sonra birkaç kitap hâlinde yayımlanmıştır. Doğru medeniyetleri ile modern batı medeniyeti arasındaki farkları ele alan ve batıyı batılların hiç alışık olmadıkları bir tarzda eleştiren bu eserler yıllar geçtikçe daha da geniş bir okuyucu topluluğunun dikkati çekmiş ve "Guénonien" (Guénoncu) denilen yakın tâkipçileri ve fikirlerini benimseyen taraftarları teşekkül etmiştir.

René Guénon ve eserlerinin Türkler tarafından veya Türkiye'de tanınması ne vakit olmuştur? Ondan veya eserlerinden ilk defa söz edenler kimlerdir? İşte bu konuda uzun yıllardır gözümüze çarpanları bir araya getirip okuyucularımıza sunmak istiyorum.

Cumhûriyet Gazetesi'nin 30 Temmuz 1938 târihli nüshasının altıncı sayfasında yayımlanan bir haberde şöyle denilmektedir:

"Sekiz senedir kaybolan bir Fransız âlimi

M. René Guénon Mısır'ın meşhur Azhar medresesinde bulundu. Bugünlerde beklenmiyen bir haber, Paris'te mühim akislerle çalkandı:

-Sekiz seneden beri izi bulunamayan büyük Fransız filozofu René Guénon bulunmuş ve... Mısır'da Azhar medresesinde talebe imiş!

Paris'te herkes, bu filozofun garib ve meraklı mâcerâsına hayret ediyor..."

Haber bir hayli uzun.³ R. Guénon Kâhire'ye 1930 yılında yerleştiğine göre haber 1938 yılında yayımlanmış olmalı. Gazeteye bu haberin hangi yolla geldiğini de bilmiyoruz. Paris'te çıkan bir Fransız gazetesinden alınıp tercüme edilmiş bir haber olması büyük bir ihtimal. Haberdeki bazı yanlış ve noksan bilgiler haberi hazırlayan kişinin yeterli ve doğru bilgilere ulaşamayan bir muhâbir olduğu izlenimini vermektedir. Bir Türk gazetesinin böyle bir konuda haber yayımlaması ise, gazetede az çok R. Guénon hakkında bir şeyler bilen veya duymuş olan bir kimşenin mevcut olduğu ve söz konusu haberin yayımlanmasını sağladığı da düşünülebilir. Her ne hal ise... 1938 senesi içinde Türkiye'deki gazete okuyucusuna René Guénon'un adı, müslüman, âlim, filozof vb. bir kimse olduğu ve Kâhire'de yaşadığı belki de ilk defa duyurulmuş oluyordu. İleride bu hususta yapılacak araştırmalar sâyesinde daha doğru ve gerçek bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır. Bu yazımızda görebildiğimiz ve ulaşabildiğimiz kadarıyla yazılı metinler üzerinden R. Guénon'un ülkemizde tanınma sürecinden ve tanıyanların yazılarından bahsedeceğiz.

1900-1930 yılları arasında Paris'te bulunan İslâm ve Türk ülkelerinden tahsile gelen müslüman gençlerin ve bâzı aydınların, ba-

³ İ.B.B. Atatürk Kıtaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar. *Cumhûriyet Gazetesi*, 30 Temmuz 1938, s. 6. Bu gazete haber kupürünü bana ulaştıran, fakat kaynağı hakkında bir bilgisi olmadığını söyleyen Dr. Nihat Azamat dostumuza çok teşekkür ederim. Bu kupürdeki haberin muhtevâsındaki bazı bilgilerden ve merhum Peyâmi Safâ'nın bu haberin yayımlanmasında dahlinin olabileceği düşüncesinden hareket ederek, o yıllarda P. Safâ'nın yazılarını yayımlayan *Cumhûriyet Gazetesi*'ni öncelikle incelemek istedik. Haberdeki harflerin karakterinin gazetede kullanıldığını görünce gazetenin 1938 yılının 7-8 ayını tek tek gözden geçirerek habere ulaşmış olduk.

tıda doğuyla ilgilenen çevreleri özel bir merak ve düşünceyle araştırıp tanımak ve yakınlık kurmak istemelerinin tabii olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar "doğu hayrânı" denilebilecek bu çevrelere yakınlık gösterecekler de aşırı bir ilgi ve muhabbet hissetmeleri de beklenemezdi. Zîra özellikle Osmanlı Türk topraklarından yola çıkanların "batılılaşmak" ve "modernleşmek" için gittikleri batıda, tekrar kendi ruh ve düşünce dünyaları olan "doğuya dönme"leri çok şaşırtıcı olurdu. Ama batıda doğu rüzgârları estiren edebî ve fikrî entelektüel atmosferin, bu "doğulu gençler" üzerinde hiçbir tesir icrâ etmediği de söylenemez. Fransa, İngiltere ve Almanya'da bu yıllarda yaşayan doğulu gençler üzerindeki batı edebiyat, târih, düşünce ve sanat çevrelerinin tesirleri hakkında yapılacak araştırmalar ve "hâtırat"ların bu açıdan incelenmesi bilinmeyen bazı bağlantıları, gerçekleri ortaya çıkarabilir.

Çocukluk ve ilk gençlik senelerini Üsküp'te, mahallesindeki bir Rifâî dergâhı çevresinde geçiren ve 1903-1912 yıllarında Fransız mekteplerinde târih ve edebiyat dersleri, Şark Dilleri Mektebi'nde (Ecoles des Langues Orientales) Arapça ve Farsça dersleri⁴ tâkip eden Yahyâ Kemal'in (ö.1958) ve Bahriye Mektebi'nde Yahyâ Kemal'in talebesi olan, 1924 yılında, Sorbonne'da Felsefe Bölümü'ne kaydolan Necip Fâzıl'ın (ö.1983) Paris'teki doğuya yönelmiş çevrelerden bazı kimselerle tanışmış olmaları, onların havalarından bazı şeyler kapmış olmalarını söylemek mümkündür sanıyorum. Yahyâ Kemal derslerini dinlemiş olduğu Albert Sorel (ö.1906) gibi Fransız târihçilerin, edebiyatçıların, şâirlerin ve şiire ilgi duyanların fikirlerinden söz etmiş ve tanıştığı siyâsî görüşleriyle yüzlerini batıya çevirmiş Jöntürklerden uzak durmuş, kendisine mahsus bir düşünce ve sanat rotası çizmiştir. Necip Fâzıl ise, Türkiye'ye döndükten son-

⁴ Nihad Sâmî Banarlı, *Yahyâ Kemal'in Hâtıraları*, İstanbul 1960, s.99

ra 1933 yılında "tasavvuf yolu"na, bir Nakşibendî şeyhine intisap etmiş ve çıkarmış olduğu dergiye *Büyük Doğu* (1943-1978) adını vermiştir. Zâten "tasavvuf yolu"na intisap etmiş olması onun "doğu"ya döndüğünü, "doğu"yu seçtiğini göstermektedir. Ayrıca dergisine böyle bir ad seçmesi, acaba Paris'te yaşadığı yıllarda, aralarında veya yakınında bulunduğu yüzünü "doğu"ya döndürmüş bâzı kişi veya çevrelerden mülhem olmuş mudur sorusunu akla getirebilir. Necip Fâzıl 1960 lı yıllarda batı düşüncesi ve İslâm tasavvufu hakkında verdiği üç konferansını gözden geçirip 1982 de kitap olarak yayımlamıştır. Kitabın "Birinci Fasl"ının sonunda doğu ve batı hakkında şöyle demektedir: "Birinin eksiği öbüründe gizli iki dünya, Doğu ve Batı. Batının kolay takdir edilir zaferi, madde nakışlarında ve süsünde; Doğu'nun müdâfaasızlığı da maddî sefâletinde ve madde çelmesiyle düşürülmüş olmak fecâatinde. (...) Nihâyet doğunun aslî rengi ve mutlak vâhidi İslâmiyet, onun da rûhu tasavvuf ve onu "plastisite"ye çıkarmak, eşyâya nakşetmek dâvâsı."⁵

Ama esas hatırlanması, göz önünde bulundurulması ve bilinmesi gereken husus Tanzîmat'tan önce ve sonra kendisini "doğu" (şark) ve "doğu medeniyetleri" içinde gören ve bu medeniyetlerden "İslâm medeniyeti"ne mensup olduğuna inanan ve bu medeniyetin Osmanlı kolu olduğunu bilen bir siyâset, ilim, düşünce ve sanat anlayışını benimsemiş ve öyle yaşamış bir "millet" ve "ümme" olduğumuzdur. Ancak içinde bulunup asırlarca nîmetinden istifâde ettiği ve hattâ mensuplarına "önderlik" ettiği, her alanda kendi üslûbunca güzellikler kattığı bu "doğu medeniyeti şûbesi" duraklamış ve artık "batı" karşısında her nasılsa bir "aşağılık psikoza"na düşerek yenilgiyi âdeta peşinen kabul edip "kalkınma" gayretine "garplılaştırma/batı-

⁵ Necip Fâzıl Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu*, Büyük Doğu Yay., İstanbul 1982, 100.

lâşma" adını vermiştir. Böyle bir adlandırma kendi îmânını, târihî-nî, ilmini, düşünce ve sanatını hattâ topyekûn hayâtını küçük ve hor görmesine, "kendi"nden uzaklaşmasına sebep olmuş bâzı çevrelerde ise tam bir "batı hayranlığı"na ve "batıya teslim olmaya" müncer olmuştur. Rahmetli Sâmiha Ayverdi batı karşısındaki bu silkinme ve ilerleme hamlesinin "batılâşma" kelimesiyle ifâde edilmesinin, daha işin başında atılan yanlış bir adım olduğunu söyler.⁶ Gerçi bütün aydınlar ve toplumun her kesimi, mensûbu bulunduğu medeniyetin bir "doğu" medeniyeti olan "İslâm medeniyeti"ni terkedip maddî ve dünyevî bakımdan göz kamaştırıcı verimlerini gördüğü "batı"ya her şeyiyle teslim olmayı göze almış, kabullenmiş değildir. Fakat medeniyet adına açılan bayrağın adı "garplâşma" olunca, netîcede her tutum ve davranış, her düşünce ve sanat bu çerçeve içinde algılanmaya başlanmış, âdetâ zorlanmış oluyordu. Osmanlı Devleti'nden Cumhûriyet'e geçişte, aşağı yukarı bir asırdan beri süregelenmekte olan "batıya yöneliş" ve "batılâşma" mâcerâsı milletin önüne her alanda bir zarûret ve hattâ resmî bir mecbûriyet olarak konulmuş bulunuyordu. Mâdemki adına uzun zamandan beri "garplâşma/batılâşma", yâni "batılı gibi olma" denilmişti, o halde toptan ve her alanda "batılı form"lar benimsenmeli ve devlet buna göre düzenlenmeli, toplum buna göre şekillendirilmeli ve halk buna göre yönetilmelidir noktasına gelinmiştir. Gerçi bir milletin gerek yöneticileri, gerek ilim adamı ve aydınlarının ve gerekse halkın tamâmının böyle bir "netîce"yi topyekûn kabullenmesi sosyolojik bakımdan mümkün olmadığından, farklı görüşler ortaya çıkmış, bilhassa "doğu"ya, "İslâm medeniyeti"ne mensup olduğunun farkında ve şuûrunda olanlar, bilenler ve "doğu"nun "hikmet ve irfân"ına sâhip

⁶ Sâmiha Ayverdi, *Türk Târihinde Osmanlı Asırları*, Kubbealtı Yay., (5. baskı) İstanbul 2010, s.765, 1110, 1111; Sâmiha Ayverdi, *Kölelikten Efendiliğe*, Kubbealtı Yay., (6. baskı) İstanbul s.59; Sâmiha Ayverdi, *Millî Kültür Meseleleri*, s.225-226.

olanlar, hâdiselerin seyrinin verdiği imkânlar içinde yavaş yavaş, bâzan oldukça çetin şartlara, sıkıntı ve güçlüklerle rağmen her devirde seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bu gelinen noktada, mâdemki "batılılaşma" bir sosyal zarûret ve empoze edilen bir mecbûriyet hâlinde görünmektedir, o halde bir "doğu ve batı sentezi" ortaya konulmalı, bunun inşâsına çalışılmalıdır. İşte Peyâmî Safâ'nın (ö. 1961) 1931 de yayımlanan *Fâtih-Harbiye* romanında işlediği ve yazılarında devam ettirdiği doğu ve batı sentezi meselesini, ölmünden sonra bir araya getirildiği anlaşılan makâlelerden meydana gelen *Doğu-Batı Sentezi*⁷ isimli kitabındaki başlık, 150-200 seneden beri süren bir yönelişin, belki de çarnâçar varacağı son duraktı. Bu durumu Sâmîha Ayverdi (ö.1993) şöyle ifâde ediyordu: "Şu halde şarkın da garbın da ayrı ayrı yönlerden muztarip olduğu bir dünyâda, beşeriyetin biraz olsun yüzünü güldürmek için, artık bu iki medeniyetin birbirine yanaşması, birbirinden nasip alıp, birbirinin aynasında eksikliğini veya fazlasını görmeye çalışması lâzım değil midir?"⁸ Necip Fâzıl ise bu doğu-batı sentezi fikrini şu şekilde dile getirmiştir: "Batının, bütün eserini sıfıra indirici eksikliği "ruh", asl olarak Doğu'da; âhiretin tarlası olan dünya fethine memur akıl da Batı'da. Bu iki kutbu birleştirip bir ark lambası parlamasına vücut vermeden yaşanmaya değer hayâtın sırrı ele geçirilemeyecektir."⁹

"Batılılaşma" hareketi içinde yetişmiş, hemen hemen her şeyiyle batılılaşmış bilim adamları, aydınlar ve yöneticiler, böyle mantıkî ve sosyolojik olarak en tabîî görülmesi gereken noktada bile, muhâlifleriyle buluşmak ve uzlaşmak istemiyorlardı. Çünkü "doğu" ile ilgilenen "batılı güçler", doğuyu böyle bir uzlaşma ve anlaşma noktasına varılmaması için basın, eğitim-öğretim, yönetim ve askerî

⁷ Peyâmî Safâ, *Doğu-Batı Sentezi*, İstanbul 1963.

⁸ Sâmîha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, s.1124.

⁹ Necip Fâzıl Kısakürek, *age.*, s.224.

alanda alabilecekleri, empoze edebilecekleri, teşvik edip destekleyici olacakları her önlemi almış ve mümkün olduğunca her fırsatta ve her hâlükârda "doğu"nun zihniyet, kültür ve yaşayış bakımından "batılılaşma"sına çalışmış ve hattâ yerine veya devrine göre devletler arası yakınlaşma, yardımlaşma, anlaşma ve sözleşmelerin verdiği imkân ve fırsatlarla da zorlamıştır. Anlaşılan şudur ki, sâdece batıya karşı doğuyu savunanlarla değil, "doğu-batı sentez"i diyenlerle de "batılılaştırma" / "batılılaşma" taraftarları arasındaki mücadele daha uzun zaman sürecek gibidir. XIX. yüzyılda batı büyük ölçüde doğunun dışında ve karşısında iken, XX ve XXI. yüzyılda artık "batı", "batılılaşmış doğu ve doğulu"larla "doğu"nun içindedir.

Osmanlı Devleti doğu medeniyetlerinin müslüman Türk kolu idi, yâni doğu medeniyetleri içinde an'anevî/dînî (traditionnelle) orijinal bir İslâm medeniyeti idi.¹⁰ Tanzîmat'tan îtibâren ise hem dışarıdan hem de içeriden bu medeniyet dâiresinden çıkarılmaya ve maa-lesef gittikçe sayıları artan aydın ve siyâsîleri ile üstünde taşıdığı, kumaşının dokusu zedelenmiş rengi solmuş, sağı solu ziyâdesiyle yıpranmış, "İslâm medeniyetine mensûbiyet" elbisesini çıkarıp atmak için âdeta didinmeye başlamıştı. Batılı devletler için artık bu halledilmesi gereken bir "şark meselesi" idi. Onu didik didik etmek ve onun üzerinde yaşadığı coğrafyanın altında ve üstünde ne varsa yiyip yutmak hedefi idi. Osmanlı aydınının bir kısmı da gönüllü olarak kendi öz medeniyetinden her gün biraz daha uzaklaşıyordu. Maddî ve teknolojik yetersizlikler, askerî mağlûbiyetler ve batının bu alanlardaki kıyas kabul etmez üstünlükleri kendi kökünden, mâ-neviyat ve irfânından kopan yeni nesilleri batıya yönelişlerinde haklı gibi gösteriyordu. I. Dünya Savaşıyla sonuç belli olmuştu. Bütün doğu, Hint, Çin ve İslâm ülkeleri maddî ve kültürel sömürgeler hâlinde

¹⁰ Sâmîha Ayverdi, *Türk Târihinde Osmanlı Asırları*, s. 226, 440-441.

batının, modern batı medeniyetinin hüküm ve istîlâsına mâruz kalmıştı. Savaş sonrası bağımsızlığını ancak kurtarabilen Türkiye gibi halkının çoğu müslüman olan birkaç devletti.

İşte batının, batılı devletlerin kazandığı, doğuluların kaybettiği o yıllarda Almanya'da Oswald Spengler *Batının Çöküşü*¹¹ adlı kitabını yayımlamıştı. O. Spengler kitabının ilk baskısı için 1917 de yazdığı önsözde özetle şöyle der: Daha 1912 de yazacağı eserin adını *Batının Çöküşü* diye tespit etmiştir. Üç yıllık bir gayret ve çalışma sonunda eserini tamamlamış, fakat I. Dünya Savaşı başladığı için yayımlanamamıştır. Eserini 1917 yılının baharına kadar tekrar gözden geçirir. Pek çok detay bilgiyi tamamlar ve daha vâzıh bir hâle getirir. İkinci baskısının önsözünde belirttiğine göre eseri ilk defa 1918 de basılır. 1922 de gerçekleşen genişletilmiş nihâî baskı 10 yıllık uzun bir çalışma devresinin ürünü olarak gün yüzüne çıkmıştır. 1922 yılında yapılan nihâî baskının önsözünde eserini, Leibnitz'in talebesi olan Goethe'ye ve Nietzsche'ye borçlu olduğunu yazar.

O. Spengler'in başlığı dikkatimi çeken bu eserini Paris'te doktora talebesi olarak bulduğum yıllarda (1967-1973) görmüş ve satın almıştım. M. Tazerout tarafından 1931 de Fransızcaya çevrilmiş iki ciltlik bir eserd. Bu Fransızca tercümenin önsözünde mütercim, yazarın medeniyetler hakkındaki görüşünü şöyle özetler: "Kaderin mantığına uygun olarak, bizim gezegenimizin târihinde aslen sâbit olan şudur: her kültür zarûrî olarak medeniyette gerçekleşir, yâni ölümü, doğumuyla birlikte verilmiştir ve ölüm onun en yüce anlamıdır. Batı'nın ölümü, meselâ I. Napoleon'dan itibaren Batı medeniyetinin ölümü, sırasıyla Mısır, Çin, Bâbil, Hint, Greko-Latin Anti-

¹¹ Oswald Spengler, *Le Déclin de l'Occident* (Trad. par M. Tazerout), Paris, Gallimard 1959.

kite, Arabistan ve Meksika medeniyetlerinin başına geldiği gibi, za-rûrî olduğu kadar mantıkî bir neticedir de."¹² Tazerout, tercümesini 1927 deki Almanca baskısından yaptığını ve baskı adedinin daha önceki Almanca baskılarından îtibâren 100 bin adede ulaştığını belirtir. Bu da eserin gördüğü büyük ilginin bir delili olarak görülebilir. Fransızca ikinci baskısı 1959 da yapılmış olan bu kitap orta boy, sık satırlı 414 + 470 sayfalık hacimli bir eserdir. *Batının Çöküşü* adıyla Türkçeye tek cilt olarak çevrilmiş bu eserin 1978 ve 1997 de iki baskısı yapılmıştır ve 559 sayfadır. Fransızca iki ciltlik tercüme ile karşılaştırılınca, Türkçe tercümede bir hayli kısaltma yapıldığı anlaşılmaktadır. Çevirenler bu hususta herhangi bir açıklamada bulunmamışlardır. Dergâh Yayınları eseri, "Spengler, batı Avrupa'nın dünya hegemonyasını yitireceği kanaatindedir. Bununla birlikte Batı kültürü de yok olacaktır. Bu görüşlerden birincisi gerçekleşmiş gibi. Ancak ikinci husus henüz açıkta duran bir sorudur. *Batının Çöküşü* onun yoğun bilgi ve fikir örgüsünden dolayı zor anlaşılan baş eserlerinden biridir" cümleleriyle "Sunuş" yazısında takdim etmektedir.¹³

Fransa'da ise René Guénon, (1921) *Hindu Doktrinlerin İncelenmesine Umûmî Giriş* (1921) başlıklı kitabının ilk yarısını doğu medeniyetlerine bir giriş olarak yazmıştır.¹⁴ Birkaç yıl sonra neşrettiği *Doğu ve Batı* (1924) ve *Modern Dünyânın Bunalımı* (1927) adlı eserleriyle doğu ve batı medeniyeti, batının krizi ve çöküşü meselesini, Spengler ve bütün modern batılılar için çok farklı gelecek bir bakış açısıyla ele alır. René Guénon batının , Rönesans ve Reform'dan îtibâren kendi hristiyan an'anevî/dînî (traditionnelle) medeniyetini

¹² *age.*, s.10.

¹³ Oswald Spengler, *Batının Çöküşü* (Çev. Giovanni Scognamillo-Nuray Sengelli), Dergâh Yay., 1997, s. 5.

¹⁴ Kitabın bu kısmı Türkçeye tercüme edilmiştir: René Guénon, *Doğu Düşüncesi*, (Terc. L. Fevzi Topaçoğlu, İz Yay., İstanbul 1997.

terkedip semâvî/mânevî her türlü prensipten koptuğunu, böylece hem kendini hem de bütün dünyâyı mahva sürüklediğini yazar. Adı geçen bu kitaplarından önce ve sonra yazdığı eserlerinde de aynı görüşünü çeşitli yönlerden açıklayarak ortaya kor. Ama XV. Yüzyıldan beri hem batının kendisi, hem de işgal edip sömürgeleştirdiği, düşünce ve kültür bakımından tesir ve nüfuzu altına aldığı "doğulular" da her geçen yıl an'anelerini/dinlerini (tradition) biraz daha unutmuş bulunuyorlardı. Buna rağmen batıyla doğu ve İslâm ülkeleri arasındaki esas fark doğuda hâlâ "metafizik"¹⁵ (tasavvuf) düşünce-sini fiilen yaşayan ve yaşatan merkezlerin azalmış da olsa mevcut olmasıdır. Batıda hristiyan metafiziğini temsil eden ocaklar XIV. yüzyıldan beri yavaş yavaş, rönesans ve reform hareketiyle gittikçe tesir ve güçlerini, hattâ varlıklarını kaybetmişlerdir. Artık XX. Yüzyılda batıda, doğu medeniyetleriyle ortak prensipleri olan ve Ortaçağ hristiyan medeniyetine benzer bir batı medeniyeti yoktur. Hristiyanlık bugünkü seküler/dünyevî/maddî batı medeniyetinin esâsı ve kurucu unsuru değildir. Mevcut batı medeniyeti Ortaçağ'daki hristiyan medeniyetine ve doğu medeniyetlerine nispetle "anormal" bir medeniyettir, bir "anomalie"dir. Geçmişte mensup olduğu kendi an'anesine (tradition) dönmezse, batı hem kendisini hem de hâkimiyeti altına aldığı, az veya çok kendisine benzettiği halkları ve bütün dünyâyı kaçınılması mümkün olamayacak felâketlere sürükleyecektir. Doğulu halkların mânevî/metafizik merkezler etrafında tekrar toparlanma imkânı hâlâ bulunuyorsa da batı nihâî felâketler gelip çatmadan kendi "an'ane"sine, doğulu mânevî merkezlerin yar-

¹⁵ Bkz. "İslâm Tasavvufu" (Çev. M. Tahralı) *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, (Ocak 1985). *Doğu Metafiziği* (Çev. M. Tahralı) *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Sayı 3, İstanbul 1985, s.104-122). Ayrıca *Metafizik Nedir?* isimli Ahmed Erdoğan tarafından hazırlanan metafizikle ilgili Bergson, Heidegger ve Marcel'in yazılarıyla birlikte basılmıştır (İz Yay., İstanbul 2001, s. 160-184).

dımıyla dönebilirse, her ne kadar çok sıkıntılı ve güç gerçekleşecek olsa da, ancak yaşama imkânını elde edebilecektir.

Tekrar Guénon ve eserlerinin Türkiye'de tanınması konusuna dönecek olursak: Peyâmi Safâ (ö. 1961) : "Cumhûriyetin îlânından sonra, 1933 ten beri, Türkiye'ye doğu-batı meselesini konferanslarla ve makâle serileriyle ilk defa getiren benim. **Avrupa fikir adamları arasında "doğu"ya dönüşün tek selâmet yolu olduğu ileri sürülürken, biz bundan habersiz, batıya yönelmiş bulunuyorduk.** Almanya'da Spengler, batının inhitâtını haber veren meşhur eserin den sonra doğan tartışmalar üzerine, Fransa'da, İngiltere'de ve İtalya'da birçok kitaplar ve anketler çıktı. Türk aydınlarının ve halk efkârının bunlardan haberi yoktu. Meselenin Türkiye'de ilk ithâlâtçısı bendim"¹⁶ demektedir. P. Safâ'nın bu sözlerinden anlaşılan şudur: Batıda, batı medeniyetinin çökmeye başladığı söylenmektedir. Hat-tâ çâre ve kurtuluş yolu olarak, bâzı yazar ve düşünürler **"doğuya dönüşün tek selâmet yolu olduğunu ileri sürmeye"** başlamışlardır. Bu ifâde René Guénon'un *Doğu ve Batı* isimli kitabına veya benzer görüşleri olan başka yazarlara bir gönderme gibidir.¹⁷ I. Dünya ve İstiklâl Savaşları'ndan genç ve orta yaşlı bir nesli kaybedip yorgun ve ekonomik bakımdan perîşan çıkan ülkemizde ise doğu-batı meselesi, "batıyla berâber olma" ve "batılılaşma"yı bir temel siyâset olarak benimseme şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu tutum yeni kurulan devlette, eğitim ve öğretimde, her yönüyle çok kuvvetli vurgularla ifâde edilmiş ve çeşitli alanlarda zorlayıcı yöntemlerle uygulamaya konul-

¹⁶ Peyâmi Safâ, *Doğu-Batı Sentezi*, Yağmur Yay., İstanbul 1963, s.7.

¹⁷ Peyâmi Safâ'nın eserlerinde Guénon ve eserlerinden söz edilip edilmediğini inceleme ve araştırma imkânımız olmamıştır. *Doğu-Batı Sentezi* adlı kitabında R. Guénon'un adı geçmemektedir. Yukarıda zikrettiğimiz sözlerinden, iyi bildiği Fransızca ile batıyı, batı düşüncesini ve doğu-batı meselesini yakından tâkip ettiği anlaşılmaktadır.

muş veya yöneticiler uygulamak zorunda bırakılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın bâzı aydınların görüş ve teklifleri doğrultusunda 1940 lı yıllardan itibaren "Batı Klasikleri" yanında "Şark Klasikleri"ni de yayımlamaya başlaması da bu hâvanın sonucudur diyebiliriz. 1950 den sonra iktidârın değişmesi meseleyi daha da alevlendirmiştir. Ama eğitim ve öğretimde köklü değişiklik yapılmamış veya yapılamamıştır. Dolayısıyla "batılılaşma" hareketi "batılı" tarzda okullarda yetişen yeni genç nesillerle daha da kuvvetlenmiş ve daha da artarak devam etmiştir. Zira iki asırdır batının maddî zenginlik, teknoloji ve modern bilimlerine duyulan ilgi, kısmen sağlanan ve gittikçe artan maddî refahla daha bir elle tutulur gözle görülür hâle gelmiştir. Türkiye'nin kendi özüne, yâni târihte kurup yaşattığı "doğulu" yâni İslâm medeniyetine daha isâbetli ve verimli programlarla dönme teşebbüsleri, ayrıca belli aralıklarla yapılan askerî müdâhalelerle sekteye uğratılmıştır. Bâzı ilim, sanat ve siyâset adamlarının, yazar ve düşünürlerin gayretleriyle, bu topraklar üzerinde asırlardır yaşayan Türk milletinin îman ve târih hâfızası, toplumun büyük ekseriyetinin hâlâ sâhip olduğu İslâm dînine ve medeniyetine mensûbiyet duygusu, doğu-batı meselesinin de gündemden tamâmen çıkarılmasına fırsat ve imkân vermemiştir.

Prof. Hilmi Ziyâ Ülken (ö. 1974) görebildiğimiz kadarıyla Türk yayın dünyasında R. Guénon adını ilk defa zikreden Üniversite hoca-sıdır. 1953 yılında yayımlanan *La Pensée de l'İslam* (İslâm Düşüncesi) adlı eserinde Guénon'un İslâm tasavvufu hakkındaki makâlesine göndermede bulunur.¹⁸ 1954 te yayımlanan *İslâm Düşüncesine Giriş*

¹⁸Hilmi Ziyâ Ülken, *La Pensée de l'İslam*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1953, s. 27 not. 66. H. Z. Ülken'in bu Fransızca eseri, birazdan sözünü edeceğimiz *İslâm Düşüncesi* adlı kitabının tercümesi değildir. Önsöz'ünde belirttiğine göre bu kitabının Türkçesi yedi sene önce yayımlanmıştır. Fransızca tercümeyle esas olan bu Türkçe eseri araştırıp görmemiz maalesef mümkün olmamıştır. İlhan Kutluer'in

adlı kitabında ise, ele aldığı konular münâsebetiyle, René Guénon'un yine "L'Esotérisme Islamique" ve ayrıca "Seyfu'l-İslâm" başlıklı iki makâlesinden alıntılar yaparak birkaç defa ve daha genişçe bahseder. Bu iki makâle de, *İslam et l'Occident (İslâm ve Batı)* başlıklı 1947 yılında yayımlanmış, değişik yazarlar tarafından kaleme alınmış İslâmiyet'le ilgili çeşitli konulardaki makâlelerden meydana gelen, antoloji mâhiyetinde (*mélanges*) bir kitapta yer almaktadır. H. Z. Ülken bu kitap hakkında görüşünü şöyle açıklamaktadır: Oryantalizme "kendini verenlerden mühim bir kısmının misyonerlik gibi siyâsî gâyelere sâhip olmaları, bu yüzden de ilmî çalışmayı -bilerek veya bilmeyerek- bâzı peşin hükümlerle karıştırmalarıdır. Bu noktaları hesâba katmadıkça Batı "islâmiyatçı"larının bütün araştırmalarından doğrudan doğruya faydalanmak imkânsız gibidir. Nitekim bunu son zamanlarda kendileri de pek iyi anlamış görünmektedir."¹⁹ Daha sonra aynı sayfada 2 numaralı dipnotunda bu görüşüne şu örneği vermektedir: "René Guénon, halk arasındaki yaygın bir peşin hükmün *İslamologues*'lar tarafından kontrolsüzce benimsenmesine ve her vesîle ile hücum ve tenkit vâsıtası diye kullanılmasına sebep olan "cihad" telakkisini tahlil ederek, İslâm'da hakîkî cihâdın mânevî ve "kılınç"ın sembolderen ibâret olduğunu çok güzel gösteriyor..."²⁰ Aynı müellif [yâni Guénon] tasavvufu dînin özü ve merkezi

"René Guénon'dan Seyyid Hüseyin Nasr'a: Gelenekselci Ekol'e âit Öğretilerin Türkiye'ye İntikâli ve Algılanış Biçimleri", *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi, Sempozyum Tebliğleri 17-19 Mayıs 2013*, (Editörler: İsmâil Kara Âsım Öz), İstanbul 2013, s. 420 ve not 8 de bu Fransızca kitaptan söz edilmektedir. İlhan Kutluer ayrıca H. Z. Ülken'in şu eserlerini de zikreder ve göndermede bulunur: *İslâm Felsefesi: Kaynakları ve Tesirleri, Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1967, s. 242-244 ve *Varlık ve Oluş*, Ankara, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yay., 1968, s.151.

¹⁹ Hilmi Ziyâ Ülken, *İslâm düşüncesine Giriş*, İst. Üniv. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1954, s.17.

²⁰ Sayfu'l-İslâm, p. 59-64. Bkz., Seyfu'l-İslâm (İslâmın Kılıcı) (Çev. M. Tahralı), *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, Ocak 1980.

diye târif ettiği ve İslâm'da *mysticisme* arayanları tenkit ettiği zaman da bu sempatiyi gösteriyor. Fakat bu meseledeki fikrine tamâmen iştirak edemeyeceğiz...²¹ H. Z. Ülkenin bu ifâdelerinden R. Guénon'u bir "oryantalist" zannettiği ve müslüman olduğunu bilmediği anlaşılmaktadır. Guénon'un, tasavvufun *mysticisme*'den tamâmen farklı olduğu görüşüne katılmadığını ifâde etmekle onun bu konuda yazmış olduğu eserlerinden ve diğer kitaplarından, en azından kitabını yazdığı târihlerde, haberi olmadığı farkedilmektedir.²²

²¹ *age.*, s.17 n.2, L'Esotérisme islamique, p.153-159; bkz. "İslâm Tasavvufu", (Çev. M. Tahralı), Kubbealtı Akademi Mecmûası (Ocak 1985).

²² *age.*, s. 42 n.1. H. Z. Ülken kitabının daha sonraki sayfalarında da bu konudaki tenkitçi tutumunu sürdürmektedir. Bkz. s.60 n.1, s. 70 n.1.